

La guerra de les salamandres - Karel Capek

A les últimes pàgines de *La guerra de les salamandres*, en un capítol deliciós titulat *L' autor parla amb ell mateix*, Karel Capek (1890-1938) es pregunta: «Et penses que jo he volgut aquest final?» I ell mateix es contesta: «Es tracta simplement de la lògica dels esdeveniments». El lector no pot sinó estar-hi d'acord, ja que la novel·la que acaba de llegir no respon a la invenció més o menys lliure d'un Tòlkien, ni a la transcripció més o menys fidel d'un Balzac, sinó a la introducció d'un fet anòmal en la dinàmica quotidiana. Aquest mecanisme, base de la literatura fantàstica, pot tenir la virtut -en bones mans- de propiciar això que els gasetillers solen anomenar «una lúcida reflexió sobre el gènere humà». L'autor s'obliga a estar atent a totes les conseqüències possibles del fet que ha decidit introduir, i ha de procurar que la seva lògica dels esdeveniments coincideixi amb la del lector (aquesta felicitat conjunció és el que anomenem *versemblança*). Si l'autor combina adequadament tècnica i talent, com és del cas de Karel Capek, el lector està d'enhonorabona, ja que aleshores el llibre funciona a ple rendiment literari i intel·lectual.

El fet que desencadena aquesta novel·la és la trobada fortuïta entre un capità de vaixell i una espècie animal desconeguda, una salamandra gegantina capaç d'efectuar treballs d'obrer especialitzat sota l'aigua. A partir d'aquesta descoberta, *La guerra de les salamandres* actua com una paròdia de gran part dels textos que l'ésser humà és capaç de produir: hi trobem informes científics, articles xovinistes, resolucions judicials, sofismes morals, manifestos filantròpics, exhortacions mercantils, ultimàtums sindicals, ponències filològiques... Es tracta d'una paròdia exhaustiva: paròdia del botxí i de la víctima, del missatger i del filantrop, de la ciència i de la ideologia, de la moda i de la filosofia. *La guerra de les salamandres* ens recorda oportunament la potència subversiva de la paròdia en el moment en què els mitjans de comunicació ens n'ofereixen cada dia la versió més edulcorada i comercial. La novel·la de Karel Capek recupera la paròdia com a mecanisme capaç de dessacralitzar, escarnir i ensorrar els valors jeràrquics tradicionals, ja que, com diria Bakhtin, opera amb una voluptuositat sarcàstica capaç de desemascarar el present.

La guerra de les salamandres desencadena una espiral al·legòrica que causa vertigen. Pocs llibres es poden llegir com a metàfores epistemològiques de les relacions internacionals, del racisme i la xenofòbia, de la prostitució, de l'esclavatge, del diluvi universal, de l'explotació dels animals. També es podria haver titulat: *La guerra és la continuació de la política per altres mitjans; L'imperialisme, fase superior del capitalisme; o bé Identitat i integració*. Capek posa un èmfasi particular en el potencial inhumà que posseeix l'ésser humà, un potencial que ha estat corregit i augmentat al llarg dels anys que han passat d'ençà que va escriure la novel·la. L'escriptor alerta davant els excessos tecnològics, opció que ens pot dur a considerar-lo antifuturista: el seu

contemporani Marinetti era brillant però perillós i de caducitat immediata, mentre que la brillantor humanista de Capek guanya amb els anys.

Com les distopies de George Orwell, Aldous Huxley, Anthony Burgess o Margaret Atwood, la de Karel Capek no aporta solucions, sinó que es limita a plasmar el que l'ésser humà pot esperar si s'entossudeix a continuar com ara. Capek escrivia en txec, per tant el seu llibre és menys conegut que els altres; ara bé, la seva capacitat a l'hora de crear unitat literària a partir de materials textuais tan dispars com els que hem esmentat és única. Pel que fa al punt de vista del narrador, resulta revelador, ja que mai no sabem què pensen les salamandres de la guerra, de la pau ni de cap altra qüestió. Han estat sotmeses a estudis, exàmens i viviseccions, però ningú (ni tan sols els seus salvadors) els ha preguntat l'opinió: heus aquí una altra de les troballes de Capek.